

7. Волинець Л. С. Надання допомоги дітям-жертвам злочинів, пов'язаних із торгівлею дітьми, дитячою проституцією, дитячою порнографією, проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини, з урахуванням національної та міжнародної практик / Л. С. Волинець, Л. П. Гурковська, І. В. Савчук. – К. : ТОВ «К. І. С.», 2011. – 132 с.

8. Прес-реліз про найбільш резонансні злочини та події на 19 жовтня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.npu.gov.ua>

9. Прес-реліз про найбільш резонансні злочини та події на 02 липня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.npu.gov.ua>

10. Шепитько В. Ю. Криміналістика : [курс лекцій] / В. Ю. Шепитько. – Изд. 3-е. – Х. : ООО «Одиссей», 2006. – 368 с.

11. Рыбальская В. Я. Проблемы борьбы с преступностью несовершеннолетних : [учебное пособие] / В. Я. Рыбальская. – Иркутск : Издательство Иркутского ун-та, 1994. – 200 с.

12. Вандышев В. В. Реализация взаимосвязей жертвы и преступника в раскрытии и расследовании насильственных преступлений / В. В. Вандышев. – Санкт-Петербург, 1992. – 124 с.

13. Прес-реліз про найбільш резонансні злочини та події на 06 липня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.npu.gov.ua>

14. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання : навчально-методичний посібник для курсантів вищих навчальних закладів МВС України / [Запорожцев А. В., Лабунь А. В., Заброта Д. Г., Басиста І. В., Дроздова І. В., Брижик В. О., Мусієнко О. М.]. – Київ, 2012. – 246 с.

УДК 343.13: 343.98

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ТЕРОРИСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

SOME PROBLEMS INVESTIGATION OF CRIMES RELATED TO TERRORIST ACTIVITY

Максимів Л.В.,
к.ю.н., науковий співробітник наукової
лабораторії з проблем досудового розслідування
Навчально-науковий інститут № 1
Національна академія внутрішніх справ

У статті висвітлено окремі проблеми, які виникають під час розслідування злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю, а також окреслено можливі шляхи їх вирішення. З метою ефективності й покращення результатів діяльності слідчого та органів, які здійснюють досудове розслідування, розроблено алгоритм дій щодо розслідування злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю.

Ключові слова: тероризм, терористичний акт, терористична група, терористична організація, терористична діяльність, докази, досудове розслідування.

В статье рассматриваются отдельные проблемы, которые возникают при расследовании преступлений, связанных с террористической деятельностью, а также обозначены возможные пути их решения. В целях эффективности и улучшения результатов деятельности следователя и органов, осуществляющих досудебное расследование, разработан алгоритм действий по расследованию преступлений, связанных с террористической деятельностью.

Ключевые слова: терроризм, террористический акт, террористическая группа, террористическая организация, террористическая деятельность, доказательства, досудебное расследование.

This article highlights some of the problems that arise when investigating crimes related to terrorist activities, and outlines possible solutions.

The problem of terrorism today is very relevant and painful for Ukraine. Due to the political situation in the east of our country, have become quite common crimes related to terrorism, which, according to the Criminal Code of Ukraine related terrorist act involvement in the commission of a terrorist act, public incitement to commit a terrorist act, creating terrorist group or terrorist organization, facilitate the commission of an act of terrorism, financing of terrorism. Terrorism – socially dangerous activity that is conscious, purposeful use of violence by hostage-taking, arson, murder, torture, intimidation of the population and the authorities or any other encroachment on the life or health of any innocent people or threat of committing criminal acts to achieve a criminal purpose.

The process of investigation of crimes related to terrorism, including several constituents:

- Forensic characterization of crimes related to terrorism;
- The circumstances to be clarified in the criminal proceedings;
- The priority actions of the investigator and other participants during the opening of criminal proceedings;
- Investigative tactics (search) and covert investigative (detective) actions;
- The completion phase of the investigation of crimes related to terrorism, with the direction of the indictment and the criminal proceedings in court.

In this paper, to facilitate the work of investigating and carrying out pre-trial investigation of crimes related to terrorism, the algorithm of actions to investigate crimes related to terrorist activity.

Key words: terrorism, terrorist attack, terrorist group, terrorist organization, terrorist activities, evidence, prejudicial inquiry.

Проблема тероризму сьогодні є досить актуальною й болючою для нашої держави. У зв'язку з політичною ситуацією на сході України досить розповсюдженими стали злочини, пов'язані з терористичною діяльністю, до яких, відповідно до Кримінального кодексу України (далі – КК), належать терористичний акт (ст. 258 КК), втягнення в учинення терористичного акту (ст. 258-1 КК), публічні закли-

ки до вчинення терористичного акту (ст. 258-2 КК), створення терористичної групи чи терористичної організації (ст. 258-3 КК), сприяння вчиненню терористичного акту (ст. 258-4 КК), фінансування тероризму (ст. 258-5 КК) [1]. Свідченням цього є дані, отримані з Єдиного державного реєстру судових рішень. Так, за період із січня по листопад 2016 року судами України за ст. 258-3 КК розглянуто

175 кримінальних проваджень, за ст. 258 КК – 50, за ст. 258-5 КК – 11, за ст. 258-4 КК – 6, за ст. 258-2 – 4, за ст. 258-1 КК – 3 [2].

Частиною 1 ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» визначено, що терористична діяльність – діяльність, яка охоплює:

- планування, організацію, підготовку та реалізацію терористичних актів;

- підбурювання до вчинення терористичних актів, насильства над фізичними особами або організаціями, знищення матеріальних об'єктів у терористичних цілях;

- організацію незаконних збройних формувань, злочинних угруповань (злочинних організацій), організованих злочинних груп для вчинення терористичних актів, так само як і участь у таких актах;

- вербування, озброєння, підготовку та використання терористів;

- пропаганду й поширення ідеології тероризму;

- фінансування та інше сприяння тероризму;

- фінансування тероризму – надання чи збір активів будь-якого роду з усвідомленням того, що їх буде використано повністю або частково;

- для будь-яких цілей окремим терористом, терористичною групою або терористичною організацією;

- для організації, підготовки й учинення окремим терористом, терористичною групою або терористичною організацією визначеного КК терористичного акту, втягнення в учинення терористичного акту, публічних закликів до вчинення терористичного акту, створення терористичної групи чи терористичної організації, сприяння вчиненню терористичного акту, будь-якої іншої терористичної діяльності, а також спроби здійснення таких дій [3].

Узагальнюючи весь перелік дій, які охоплюються поняттям «терористична діяльність», варто констатувати, що всі вони об'єднані єдиним терміном – «тероризм». Тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, торгтур, залякування населення та органів влади, або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей, або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей [3].

Розслідування злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю, – це сам процес розслідування злочинів як специфічна діяльність уповноважених законом органів та осіб, що здійснюється на підставі застосування засобів криміналістичної техніки, прийомів слідчої тактики, методів розслідування означених видів злочинів.

У криміналістиці виділяють окремі методики розслідування деяких видів злочинів, у яких є типові елементи. Система таких елементів утворює структуру окремих методик, до яких можуть належати:

- 1) криміналістична характеристика злочинів цього виду;

- 2) обставини, що підлягають з'ясуванню в кримінальному провадженні;

- 3) особливості виявлення ознак того або іншого виду злочинів;

- 4) дії на етапі відкриття кримінального провадження;

- 5) тактика слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій;

- 6) профілактичні дії слідчого [4].

Відповідно до вимог кримінального процесуального законодавства, у кожному кримінальному провадженні встановленню й доказуванню підлягають такі обставини:

- 1) подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення);

- 2) винуватість обвинуваченого в учиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення;

- 3) вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат;

- 4) обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження;

- 5) обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання;

- 6) обставини, які підтверджують, що гроші, цінності й інше майно, які підлягають спеціальній конфіскації, одержані внаслідок учинення кримінального правопорушення, та/або є доходами від такого майна, або призначалися (використовувалися) для схилення особи до вчинення кримінального правопорушення, фінансування й/або матеріального забезпечення кримінального правопорушення чи винагороди за його вчинення, або є предметом кримінального правопорушення, у тому числі пов'язаного з їх незаконним обігом, або підшукані, виготовлені, пристосовані чи використані як засоби або знаряддя вчинення кримінального правопорушення;

- 7) обставини, що є підставою для застосування до юридичних осіб заходів кримінально-правового характеру [5].

З урахуванням специфіки терористичної діяльності до криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю, доцільно включити:

- характеристику організованого терористичного формування, а також його зв'язків і взаємин з іншими злочинними організаціями;

- характеристику системи даних про способи підготовки, вчинення та приховування злочинів;

- типові наслідки терористичної діяльності;

- характеристика організованого терористичного формування, а також його зв'язків і взаємин з іншими злочинними організаціями [6].

На підставі вищевикладеного доходимо висновку, що процес розслідування злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю, включає декілька складових елементів:

- криміналістичну характеристику злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю;

- обставини, що підлягають з'ясуванню в кримінальному провадженні;

- першочергові дії слідчого та інших учасників на етапі відкриття кримінального провадження;

- тактика слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій;

- завершення етапу розслідування злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю, з направленням обвинувального акта і кримінального провадження до суду.

У практичній діяльності процес розслідування злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю, не завжди проходить «гладко», за встановленою схемою. Часто слідчий зіштовхується з проблемами, які потребують додаткових витрат сил і часу на їх усунення. Так, однією з проблем є відсутність практичних навичок щодо розслідування злочинів означеної категорії, адже, як уже зазначалось, вона є специфічною. Слідчий, не усвідомлюючи логіки й послідовності своїх дій, часто допускає помилки, які призводять до втрати доказів, що є неприпустимим під час досудового розслідування. Крім того, існує велика проблема взаємодії слідчого та інших працівників органів Національної поліції під час розслідування таких злочинів.

З метою ефективності й покращення результатів діяльності слідчого та органів, які здійснюють досудове розслідування, пропонуємо розроблений алгоритм дій щодо розслідування злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю:

1. Вийзд на місце події слідчо-оперативної групи із залученням експерта-криміналіста, експерта-вибухотехніка, судово-медичного експерта (у разі наявності трупа) й ін.

2. Застосування службової собаки кінологічного центру з метою встановлення слідів осіб, причетних до вчинення терористичного акту, можливих шляхів їх відходу, про що складається акт.

3. Проведення огляду місця події та складання протоколу огляду місця події, план-схеми до протоколу огляду місця події, здійснення фотографування місця події й оформлення фототаблиці до протоколу огляду місця події.

4. Унесення відомостей про злочин, пов'язаний із терористичною діяльністю, до Єдиного реєстру досудових розслідувань і відкриття кримінального провадження.

5. Попередня кваліфікація злочину за відповідною статтею КК.

6. У разі наявності потерпілих осіб відібрання заяв про залучення до кримінального провадження як потерпілого, вручення пам'ятки про процесуальні права й обов'язки потерпілого, проведення допиту потерпілого та складання протоколу допиту потерпілого.

7. З метою встановлення підозрюваних у вчиненні терористичних актів осіб, перегляд відеокамер, установлених на будівлях у районі проведення терористичного акту.

8. Допит свідків щодо обставин учиненого злочину та можливих осіб, причетних до вчинення злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю.

9. Затримання осіб за підозрою в учиненні злочинів, пов'язаних із терористичною діяльністю, роз'яснення їм процесуальних прав та обов'язків.

10. Повідомлення про підозру в учиненні відповідного злочину. Допит підозрюваного. Забезпечення участі захисника в разі необхідності.

11. Направлення запитів у Штаб АТО, військові частини та інші інстанції з метою підтвердження або спростування інформації про дислокацію, переміщення сил і засобів Збройних Сил України.

12. Проведення обшуку за місцем проживання підозрюваних осіб або за місцем знаходження предметів, яке мають стосунок до кримінального провадження, складання протоколу обшуку.

13. Проведення огляду вилучених під час огляду предметів і речей, складання протоколу огляду. Винесення по-

станови про визнання вилучених речей речовими доказами.

14. Проведення слідчих (розшукових) дій, у яких виникає необхідність у ході проведення досудового розслідування: пред'явлення особи, речі, трупа для впізнання; слідчий експеримент; освідування особи тощо.

15. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій: 1) втручання в приватне спілкування: аудіо-, відеоконтроль особи; арешт, огляд і виїмка кореспонденції; зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних систем; 2) обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи; 3) установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу; 4) спостереження за особою, річчю або місцем; 5) моніторинг банківських рахунків; 6) аудіо-, відеоконтроль місця; 7) контроль за вчиненням злочину (у формі спеціального слідчого експерименту) тощо.

16. Призначення судових експертиз: дактилоскопічної; трасологічної; балістичної; судової вибухотехнічної експертизи (щодо визначення, чи належать вилучені предмети до вибухових пристроїв, до засобів підриву, до категорії бойових припасів); судової експертизи з дослідження вибухових речовин, продуктів вибуху й пострілів; комплексної судово-хімічно-вибухотехнічної експертизи; комплексної балістичної, дактилоскопічної та судово-медичної молекулярно-генетичної експертизи; комп'ютерно-технічної (щодо досліджень мобільних телефонів, їх характеристик, списків контактів, SMS-повідомлень і журналів викликів, що містяться у внутрішній пам'яті наданого мобільного телефону); судової експертизи комп'ютерної техніки та програмних продуктів; судово-фоноскопичної (наявні голос і мовлення громадянки); судово-почеркознавчої експертизи; експертизи писемного мовлення (для визначення, чи є в тексті публічні заклики до вчинення терористичного акту); експертизи державного експерта з питань таємниць (щодо визначення, чи підпадають відомості до Переліку службової інформації Збройних Сил України й чи належать до службової інформації та з яким грифом обмеження доступу) тощо.

17. Складання обвинувального акта й направлення кримінального провадження до суду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : reyestr.court.gov.ua.
3. Про боротьбу з тероризмом : Закон України від 20.03.2003 № 638-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/638-15>.
4. Сабадаш В.П. Криміналістика / В.П. Сабадаш, М.О. Ларкін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/79035/pravo/metodika_rozsliduvannya_zlochiviv#421.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
6. Розслідування злочинів, пов'язаних з терористичною діяльністю [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=725602>.